

Projekt: Barnfattigdom i Norden

INSATSER MOT BARNFATTIGDOM

Nordens Välfärdscenter

INNEHÅLL

Förord	4
Om projektet	5
Helhetlige tiltak mot barnefattigdom: hvordan gjør man det?	6
Få helhetlige tiltak i Danmark, Sverige, Island og Finland	9
Eksempler på målrettede tiltak fra Norge	11
Vanskelig å evaluere, vanskelig å importere arbeidsmetoder	13
Elementer i gode prosjekter.....	16
Avslutning	18
De ungas röster	20
Referenser.....	33

FÖRORD

Det berör oss starkt när barn far illa..

Vi som bor i Norden har en välfärdsmodell som i allt väsentligt möjliggör en bra levnadsstandard för alla nordbor. Vi oroar oss starkt när vi konfronteras med fattigdom och ojämlika livsmöjligheter i våra samhällen. När det dessutom drabbar barn, har vi en bred enighet om att vi måste angripa frågan på en samhällelig nivå. Lärdomen av flera decenniers välfärdspolitik i de nordiska länderna är att fattigdom bekämpas bäst genom breda policyåtgärder, t.ex. barnbidrag och allmän sjukförsäkring.

Andelen fattiga barn i Norden är relativt låg. Men varje barn som växer upp i en ekonomiskt pressad situation och som därmed riskerar sämre livsmöjligheter är ett barn för mycket. Vi behöver därför veta mer om hur vi konkret ska göra för att hjälpa familjerna.

Det är mot den bakgrunden som NORDBUK, Nordiska barn- och ungdomskommittén, gav Nordens Välfärdscenter i uppdrag att genomföra detta projekt. Syftet är att belysa och bidra till mer kunskap på området barnfattigdom och underlätta spridningen av nya insatser som kan förbättra barns levnadsvillkor i Norden.

Ewa Persson Göransson
Direktör
Nordens Välfärdscenter

Mia Varming Rangholm
Dansk ungdomsrepresentant
Nordiska barn- och ungdomskommittén

Fredrik Hjulström
Projektledare
Nordens Välfärdscenter

Charlotte Romlund Hansen
Dansk myndighetsrepresentant
Nordiska barn- och ungdomskommittén

OM PROJEKTET

Nordens Välfärdscenter har genomfört projektet Barnfattigdom i Norden på uppdrag från NORDBUK. Projektledare var Fredrik Hjulström, Nordens Välfärdscenter. Projektet har haft praktisk inriktning och redovisar konkreta exempel på arbete mot barnfattigdom.

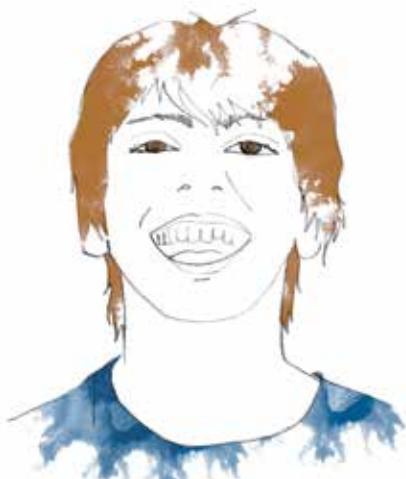
Projektrapporten består av tre delar. De första två finns i häftet som du håller i din hand.

Den första delen, som har skrivits av de norska forskarna Tone Fløtten, daglig leder vid Forskningsstiftelsen Fafo, och Anne Skevik Grødem, forskningsledare vid Institutt for samfunnsforskning, innehåller exempel på mer omfattande lokala satsningar på hur man kan bekämpa barnfattigdom i Norden.

Den andra delen är en uppteckning av uttalanden från unga som själva har vuxit upp under ekonomiskt pressade förhållanden. Sammanställningen gjordes i samband med en ungdomssamling på Biskops Arnö den 30 oktober–1 november 2015. Samlingen arrangerades av den norska organisationen Voksne for Barn. De 4 Årstider, en kommunal verksamhet i Köpenhamn för barn och unga, och Sigridur Jónsdóttir, socionom vid Välfärdsdepartementet på Island, hjälpte till att rekrytera ungdomar till samlingen.

Den tredje delen av projektrapporten är nio kortfilmer med ungdomar från samlingen på Biskops Arnö. Filmerna har producerats av Unga Berättar, en verksamhet inom Stockholm stads Kulturskola.

Tre av filmerna är offentliga och finns på Nordens Välfärdscenters Youtubekanal. De övriga får bara visas i specifika sammanhang som har med temat att göra. Du kan få tillgång till dem genom att kontakta NORDBUK eller Nordens Välfärdscenter, projektledare Anna Gärdegård, anna.gardegard@nordicwelfare.org

HELHETLIGE TILTAK MOT BARNEFATTIGDOM: HVORDAN GJØR MAN DET?

Det å bekjempe fattigdom krever politisk innsats på mange ulike områder. I Norge og de andre nordiske landene har fattigdomsbekjempelse og omfordeling vært et sentralt politisk mål, og vi finner derfor fattigdomsbekjempende tiltak på mange politikkområder¹.

Det kan være hensiktsmessig å skille mellom tre typer tiltak:

Et første sett av tiltak er oppvekst-, utdannings- og arbeidsmarkedspolitikk innrettet mot å sikre at alle har best mulig forutsetninger for å kunne delta i arbeidslivet. Fattigdom forebygges gjennom tiltak som høy barnehagedekning, gratis utdanning og aktiv arbeidsmarkedspolitikk. Til tross for omfattende satsing på å styrke enkeltpersoners humankapital, er både arbeidsmarkedsdeltakelsen og inntekten fra arbeid ujevnt fordelt i befolkningen. Et annet viktig sett av tiltak søker derfor å redusere fattigdom direkte, gjennom omfordelende skattesystem og en rekke sosialforsikringsordninger. For å sikre en jevnest mulig fordeling av levekår er det dessuten en tredje type tiltak som er viktig å ta med – de fattigdomsavhjelpende tiltak.

Til denne tiltaksgruppen regnes for eksempel helse- og omsorgspolitikken, boligpolitikken, og enkelttiltak rettet direkte mot utsatte grupper. I møte med familier som ikke klarer å forsørge seg selv gjennom lønnet arbeid, og der man av ulike grunner tenker at større overføringer ikke vil løse problemet, kan man lage prosjekter og tiltak som letter situasjonen her og nå. En slik innsats kan kanskje sette familien i stand til å forsørge seg selv på sikt. Et viktig siktemål med

slige prosjekter vil gjerne være at barna skal kunne leve mest mulig normale liv, for å unngå at fattigdommen går i arv.

Til sammen bidrar omfordelingspolitikken til at de nordiske landene kan skilte med lavere fattigdomstall enn de fleste andre land i verden. I 2013 var de generelle fattigdomsandelene (målt ved 60 prosent av medianinntekt) mellom 9 og 12 prosent i Norden, mens gjennomsnittet i EU var 17 prosent². Tilsvarende tall for barnefattigdom var 9 til 15 prosent i Norden og et snitt på 20 prosent i EU. De gruppene som særlig er utsatte for fattigdom i Norden er barn av enslige forsørgere, barn i store familier, barn av foreldre med lav utdanning og barn i familier med lav yrkesdeltakelse. Disse kjennetegnene finner man ofte blant familier med innvandringsbakgrunn fra ikke-vestlige land, som dermed blir sterkt overrepresentert i fattigdomsgruppen.

Det er store variasjoner mellom de nordiske landene når det gjelder barnefattigdommens plass på den offentlige og politiske agendaen. Det er også variasjoner i hvilke typer tiltak – om noen – ledende politikere ønsker å satse på i møte med slike familier. Generelt har oppmerksomheten om barnefattigdommen vært større i Norge enn i de andre nordiske landene de siste 10-15

¹ Hansen mfl. 2008, NOU 2009:10.

² Eurostat 2015, tabell ilc_li02.

årene, men siden årtusenskiftet har barnefattigdom blitt et stadig mer omtalt fenomen også i resten av Norden³.

En generell tendens i nordisk og europeisk sosiopolitikk, er erkjennelsen av at fattigdom er et gjenstridig problem. Årsakene er sammensatte og konsekvensene er mangfoldige, og tiltak som virker fattigdomsreduserende for en person eller familie vil ikke nødvendigvis ha samme effekt for andre. For å møte fattigdomsproblemene er det derfor nødvendig å være kreativ, se etter nye løsninger, og være fleksibel i virkemiddelapparatet. I norsk sosialpolitikk har det vært en økende oppmerksamhet rundt såkalte helhetlige tiltak. Dette er tiltak der den offentlige innsatsen rettes mot alle familiemedlemmene i en fattig familie, og der de ulike offentlige instansene som er i kontakt med familien samordner sine aktiviteter⁴. Gjennom en slik bred og koordinert tilnærming håper man å lykkes med å redusere den fattigdommen som den generelle og målrettede omfordelingspolitikken ikke får has på.

I det følgende skal vi gi eksempler på tiltak i de nordiske landene som kan sies å være helhetlige i sin tilnærming, før vi kommenterer hvilke forhold som framheves som viktige for at slike tiltak skal ha effekt⁵.

3 Nadim & Salonen 2009.

4 Fløtten & Grødem mfl. 2014

5 Beskrivelsen av prosjektene er hentet fra en forskningsrapport der forskere fra Norden og Storbritannia oppsummerte erfaringer fra sine respektive land, se Fløtten & Grødem mfl. 2014.

FÅ HELHETLIGE TILTAK I DANMARK, SVERIGE, ISLAND OG FINLAND

For at et fattigdomsbekjempende prosjekt skal kunne karakteriseres som helhetlig, må det være rettet mot hele familien. I Danmark har det vært gjennomført et prosjekt rettet mot sårbare barn i barnehager, men dette tiltaket rettet seg i liten grad mot familiene⁶ og har dermed ikke en helhetlig tilnærming. Det ble imidlertid iverksatt et tiltak i 2013, der de danske kommunene kan søke om midler til en helhetsorientert innsats overfor utsatte familier. Prosjektet tar eksplisitt utgangspunkt i et helhetssyn på utsatte familier. Kommunene må utarbeide en samlet familieplan og innsatsen må koordineres. De voksne skal få rådgivning og hjelp til å organisere familielivet og målet er at dette kan bidra til at de kommer i arbeid eller utdanning. For barna er målet at de kommer i barnehage dersom de er i alderen for det, eller at de følger opp skolegangen sin. Dessuten er det et mål at de deltar i fritidsaktiviteter⁷.

Målgruppen for dette tiltaket er «utsatte familier, hvor én eller flere i familien modtager offentlig forsorgelse, og hvor familien har komplekse og sammensatte problemer af social, helbredsmæssig og beskæftigelsesmæssig karakter, der involverer flere forvaltninger og indsatsområder i kommunen»⁸. Ordningen er altså ikke eksplisitt rettet mot fattige familier, men slik målgruppen er avgrenset, er det god grunn til å anta at mange av familiene som omfattes vil ha lav inntekt.

Heller ikke på Island er det gode eksempler på helhetlige tiltak rettet mot fattige barnefamilier, men det betyr ikke at barnefattigdom overses. Det er iverksatt generelle tiltak for å holde øye med hvordan fattigdommen blant barn utvikler seg. I en bydel i Reykjavik der det bor mange utsatte familier, herunder mange med innvandrerbakgrunn, er det dessuten iverksatt en områdesatsing. Det er flere virkemidler i denne satingen (informasjon til foreldrene, fritidskort til barna, informasjonstiltak om tannhelse, og et beboerparlament der hensikten er å stimulere til lokalpatriotisme og eierskap til bydelen), men tiltakene er likevel ikke av en slik art at de kan beskrives som helhetlige.

I Finland har fattigdomsdebatten skutt fart siden tusenårsskiftet⁹ og i dag har Finland en debatt som likner på den norske. Koalisjonsregjeringen som kom til makten i 2011 hadde reduksjon av fattigdom og sosial eksklusjon som en hovedsatsing i sitt regjeringsprogram. Hovedtilnærmingen er at lønnsarbeid er det beste vernet mot fattigdom og det er sentralt å hindre at fattigdom går i arv fra én generasjon til den neste. Som de andre nordiske landene har Finland en omfattende fordelingspolitikk, men det er eksempler på at noen sosiale yteler i mindre grad enn tidligere verner mot fattigdom¹⁰.

Vi kjenner ikke til tiltak i Finland som kan karakteriseres som helhetlige, og som er rettet spesifikt mot fattige familier. Et lokalt tiltak som det kan være verdt å nevne, er imidlertid programmet Intersectoral welfare programme on children and youth som skal forbedre alt barne-,

6 Mehlbye 2009.

7 <http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2013/11/utsatte%20familier.aspx>

8 <http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2013/11/utsatte%20familier.aspx>

9 Nadim & Salonen 2009.

10 Kangas & Saloniemi 2013: 45.

ungdoms- og familierelatert arbeid i Turku, og som har til formål å skape gode oppvekstvilkår for alle barn og unge. Programmet koordineres av sosialtjenesten i byen. Hovedmålet med programmet er at tjenester rettet mot barn og unge skal integreres. Et sentralt tiltak har vært å etablere et familieservicesenter, der alle former for hjelpe- og rådgivningstjenester til familier koordineres. Gjennom en mer koordinert innsats håper man at problemer forebygges og at barns og unges deltakelse styrkes. Det er også et mål at myndighetene i større grad er orientert om barns situasjon i alle beslutningsprosesser.

I Sverige var det betydelig offentlig interesse omkring fattigdomsspørsmål allerede i kjølvannet av den økonomiske krisen på 1990-tallet, men den store oppmerksomheten kom først da Redd Barna lanserte barnefattigdomsoversikter på begynnelsen av 2000-tallet¹¹. Som i de andre nordiske landene er generell omfordelingspolitikk og et godt tilbud av ordinære utdannings- og velferdstjenester det viktigste vernet mot fattigdom. Et eksempel på et spesifikt tiltak som kan karakteriseres som helhetlig, er en underaktivitet under Fryshuset i Stockholm, Göteborg og

Malmö som heter Barn til ensamma mammor¹². Dette er ikke et spesifikt fattigdomstiltak, men et tiltak som henvender seg til barn av enslige mødre. Om lag 2500 barn er med i prosjektet, og de deltar i ulike aktiviteter sammen med sine mødre, som for eksempel regelmessige sammenkomster på Fryshuset for mødre og barn, fellesaktiviteter som museumsbesøk eller besøk i svømmehall. I tillegg arrangeres såkalte boomerangmøter, der eksperter med ulik kompetanse og fagbakgrunn to ganger i året inviteres til et møte der det opprettes et slags «marked», hvor ekspertene kan gi personlig veiledning til mødrene¹³.

De nordiske landene, som mesteparten av Europa for øvrig, har siden 2008 i stor grad fokusert på konsekvensene av finanskrisen, med stigende arbeidsledighet, ikke minst blant unge. I tillegg har konservative regjeringer i Sverige og Danmark gjennom flere år vist liten interesse for fattigdom og sosial ulikhet som fenomener. Dette kan forklare noe av den tilsynelatende manglende interessen for helhetlige prosjekter rettet mot lavinntektsfamilier i disse landene det siste tiåret.

11 Nadim & Salonen 2009.

12 <http://ensammamammor.fryshuset.se/>

13 Fløtten & Grødem mfl. 2014:40.

EKSEMPLER PÅ MÅLRETTEDE TILTAK FRA NORGE

Siden oppmerksomheten om barnefattigdom har vært større i Norge enn i de andre nordiske landene er det flere eksempler på målrettede tiltak herfra. Et uttrykk for oppmerksomheten er at det gjennom mange år har blitt tildelt statlige tilskuddsmidler til innsats mot barnefattigdom lokalt. Disse har vært administrert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ("Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn") og Arbeids- og velferdsdirektoratet ("Tiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og barnefamilier"). Satsingene har (del-) finansiert en rekke lokale innsatser, blant annet noen av de som beskrives nedenfor¹⁴.

71 FAMILIER

Trondheim kommune gjennomførte prosjektet "71 familier" i Heimdal bydel perioden 2007–2011¹⁵. Prosjektet fikk dette navnet fordi kommunene i 2007 hadde 71 familier i Heimdal som hadde full økonomisk sosialhjelp, hvorav flere hadde mottatt sosialhjelp gjennom mange år. 29 av disse familiene ble inkludert i prosjektet. Viktige arbeidsmåter i prosjektet var tett oppfølging med hjemmebesøk, å opptre som kontaktpunkt mellom familien og offentlige tjenester, å følge familiemedlemmer til lege og andre tjenester, og å jobbe for at alle familiemedlemmene – inkludert barna – skulle bli sett med sine ulike behov. Myndiggjøring av familien var et overordnet mål. For å oppnå slik myndiggjøring la prosjektet stor vekt på å kartlegge og deretter "rydde opp" i familiens problemer, slik at man fikk brukt de offentlige innsatsene som var tilgjengelige på en effektiv måte, og man fikk frigjort ressurser og hjulpet familien til å se muligheter.

Det viktigste grepet som ble gjort var at et lite antall sosialarbeidere jobbet tett med familiene over tid, ble godt kjent med situasjonen deres, og hjalp familiene med å nyttiggjøre seg og koordinere offentlig innsats fra ulike instanser. De ulike berørte instansene deltok også i en dialoggruppe i prosjektet.

SIMBA

I Drammen kommune pågikk prosjektet SIMBA (Sammen i innsatsen mot barnefattigdom i Drammen kommune) i perioden 2009-2011¹⁶. SIMBA var et metodeutviklingsprosjekt, og arbeidsmålene som ble utviklet gjennom prosjektet har senere blitt en del av den etablerte arbeidsmåten til Drammen kommune og Nav Drammen. Prosjektet var rettet mot brukere av kommunale tjenester, og av de 30 familiene som deltok var de fleste rekruttert gjennom barnevernet. Som i Trondheimsprosjektet var kartlegging av ressurser og belastninger sentralt. Hjemmebesøk ble brukt aktivt, også fordi det å møte familiene hjemme ga medarbeiderne i prosjektet bedre innsikt i hva slags materielle forhold familiene levde under. SIMBA var et utviklingsprosjekt, og hvilke tiltak som ble satt inn mot familiene varierte med deltakernes egne ønsker og behov. Ved avslutningen av prosjektet fortalte mange av familiene om bedre levekår på ulike områder: flere hadde redusert avhengigheten av økonomisk sosialhjelp og enten fått en arbeidsinntekt, eller blitt avklart for andre velferdsstatlige ytelsjer. Økonomisk rådgivning, med bedre hverdagsøkonomi som følge, var dessuten en viktig del av prosjektet. Flere hadde fått hjelp til å utbedre dårlige boforhold, og mange sa også at fysisk og psykisk helse var bedre som en følge av prosjektdeltakelsen¹⁷.

14 Alle tiltakene er mer inngående beskrevet i Fløtten & Grødem m.fl. 2014:32ff.

15 Østlyng 2011.

16 Gustavsen mfl. 2012.

17 Gustavsen mfl. 2012.

BARNEFATTIGDOMSPROSJEKTET I KRISTIANSUND

I Kristiansund kommune iverksatte Nav-kontoret et prosjekt rettet mot familier som hadde sosialhjelp som eneste inntektskilde (Nav Kristiansund 2011). Prosjektet ble omtalt som ”Barnefattigdomsprosjektet”. Målet med prosjektet var å sikre alle barnefamilier med sosialhjelp tett oppfølging på veien mot selvforklaring. I tillegg var det et ønske om bedre samarbeid og økt kompetanse i kommunen. Det å få en mest mulig fullstendig oversikt over familienes livssituasjon var sentralt også i dette prosjektet.

De voksne i familiene ble fulgt opp tett, slik at Nav fikk en best mulig innsikt i de utfordringene de møtte på arbeidsmarkedet. Disse brukerne fikk egne saksbehandlere på Nav, som hadde ansvar for all kontakten de hadde med Nav. Barna i familiene fikk tilbud om et opplevelseskort, dvs. et kort som gir adgang til en rekke lokale aktiviteter for barnet selv og en venn eller et familiemedlem. Prosjektet omfattet 31 voksne deltakere, hvorav et flertall hadde fått tilbud om andre tiltak enn økonomisk sosialhjelp ved avslutningen av prosjektet. Barna ga gode tilbakemeldinger på opplevelseskortet. Internt i Nav meldte saksbeandlerne at arbeidet med prosjektet hadde hjulpet dem til å se helheten i brukernes situasjon bedre, og ikke minst gjort dem mer oppmerksomme på barnas behov¹⁸.

HORTENSIA

Det fjerde og siste prosjektet vi skal omtale spesielt, ble gjennomført i Horten kommune: Hortensia familieprosjekt. Her var målgruppen

foreldre som mottok sosialhjelp, og ungdom som hadde droppet ut av skolen eller var på vei til å droppe ut. De eksplisitte målene for prosjektet var å samordne og koordinere tiltakene for fattigdomsutsatte barnefamilier, å utnytte ressursene bedre, og å sikre forutsigbarhet i tjenesteapparatet for både brukere og ansatte. Videre søkte prosjektet å utvikle metoder for å øke selvhjulpenheten blant brukerne gjennom aktiv og reell brukermedvirkning¹⁹. Prosjektet kom aktivt i gang fra 2008. I rapporten fra prosjektet legges mindre vekt på kartlegging og tett oppfølging av familiene enn i de tre prosjektene beskrevet ovenfor, og desto større vekt på aktiv innsats og deltagelse fra familiene selv. Blant annet ble det etablert grupper for barn av foreldre med psykiske lidelser, dialoggrupper for innvandrere, terapigrupper for ungdom som stredte med å komme gjennom videregående opplæring, og grupper for sosialt isolerte foreldre. Det ble også gjennomført en rekke møter mellom ulike offentlige instanser for å bedre samordne innsatsen ovenfor familiene og hindre frafall i skolen. I evalueringssrapporten argumenteres det for at Horten kommune og Nav Horten har endret praksis i saker som berører barn og unge som en følge av prosjektet, slik at innsatsen i større grad enn før er koordinert. Effekter på individ- og familienivå har i liten grad vist seg på kort sikt, men det pekes på eksempler der prosjektdeltakere har kommet i jobb eller utdanning, fått kontroll over rusmisbruk, eller på andre måter har bedret livssituasjonen sin.

18 Nav Kristiansund 2011.

19 Gustavsen mfl. 2012b:37.

VANSKELIG Å EVALUERE, VANSKELIG Å IMPORTERE ARBEIDSMETODER

Alle disse fire prosjektene fra Norge oppsummerer positive resultater, med færre deltagere på full sosialhjelp og flere på vei mot et liv med større selvhjulpenhet. Samtidig er det, som vi diskuterer gjennomgående i Fløtten & Grødem (2014), svært vanskelig å fastslå årsaks- og virkningsforhold i slike prosjekter. Alle prosjektene har vært små og lokale, og ingen av dem har vært utformet på slike måter at en virkelig effektevaluering har vært mulig å gjennomføre. Altså er kunnskapen om hva som fungerer, basert på disse prosjektene og rapporteringen fra dem, nærmest anekdotisk. Det kan hende at mange av disse familiene hadde klart seg bedre på sikt uansett, og det kan hende at andre former for innsats kunne hatt like gode, eller bedre, resultater. Det er også mulig at de familiene som ble kontaktet av prosjektet, og som sa seg villige til å delta, på viktige måter skiller seg fra de familiene som ikke ble inkludert. I så fall kan det ikke utelukkes at heldige utfall av prosjektet egentlig skyldtes at det bare var de "letteste" familiene som deltok.

I Storbritannia har det vært gjennomført en rekke større prosjekter rettet mot barn, unge og deres familie. Mange av disse har hatt et "helhetlig" opplegg, flere av dem er evaluert (om enn svært få med rene effektevalueringen), og en del av dem er basert på programmer som tidligere har blitt evaluert. I rapportene som evaluerer prosjektene blir det gjennomgående trukket fram at prosjektene har gjort deltakernes liv

bedre. Evalueringene er likevel ikke utformet på en slik måte at dette med sikkerhet kan tilskrives tiltakene, eller slik at det er mulig å identifisere hva det var i de aktuelle prosjektene som gjorde utslaget: var det den tettere oppfølgingen, var det bedre koordinering av tjenestene, var det personlige egenskaper hos veilederne, eller kanskje tilbuddet om arbeidstrening, eller barnetilsyn, eller økonomisk rådgivning?

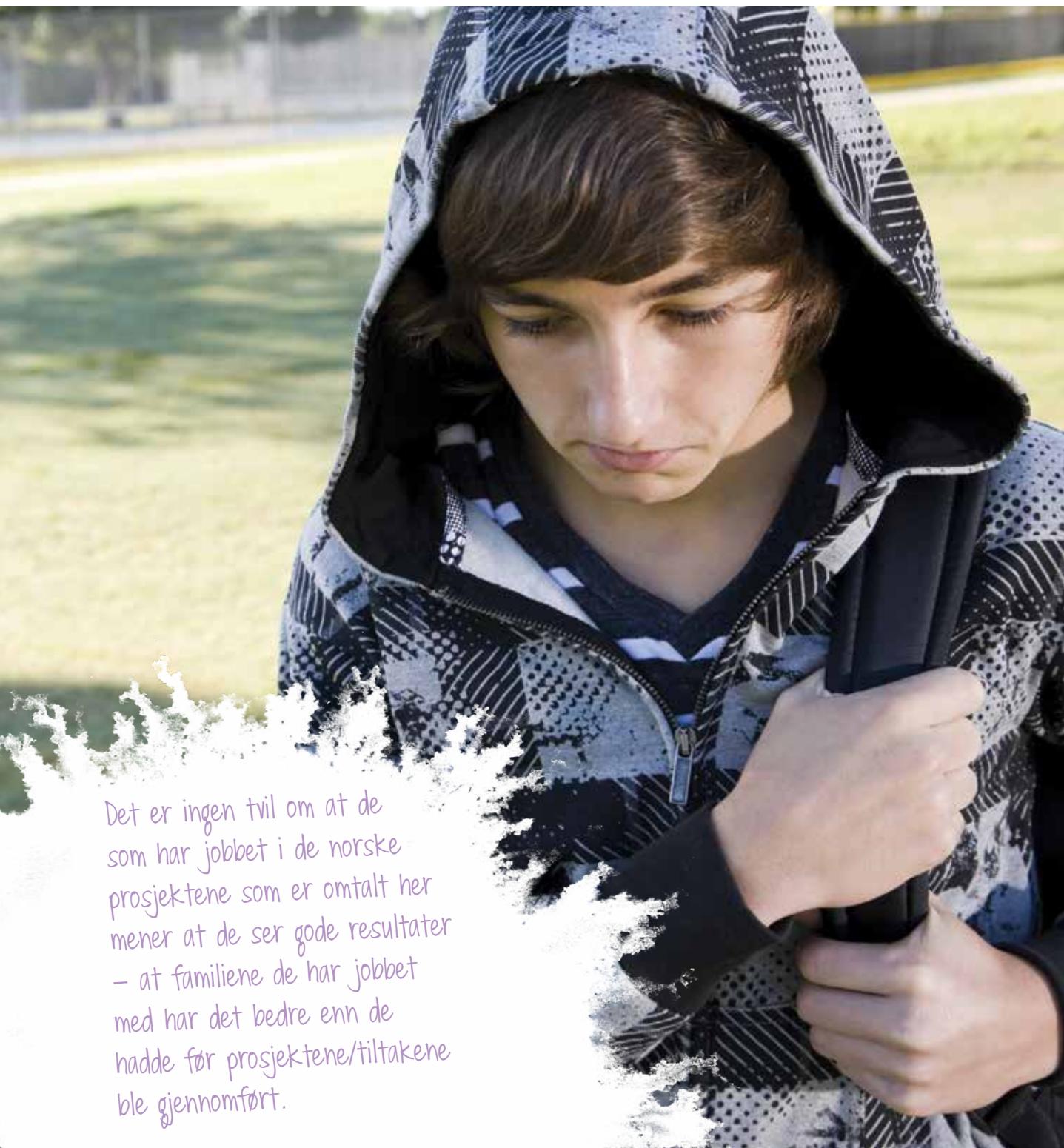
Helhetlige prosjekter er sammensatte, og det er vanskelig å plukke ut enkellementer som fungerer mer eller mindre godt. Dette er også den britiske erfaringen. Men kan vi importere de britiske ideene til Norden? Forskningen om innovasjon i sosialt arbeid tyder på at "import" av gode ideer fra en kontekst til en annen er komplisert²⁰. Lokale tiltak springer ut av lokale kontekster, og utformes gjerne av aktører som først og fremst jobber lokalt og har sterkt forankring akkurat der de er. Gode tiltak et sted kan inspirere liknende innsatser andre steder, men det vil som regel være snakk om "oversettelsesprosesser" mer enn "direkteimport". I tillegg er det betydelige forskjeller mellom Storbritannia og de nordiske landene. Dette gjelder omfanget av fattigdom, tendensen til at fattigdommen samler seg i avgrensede geografiske områder, og vurderingen av fattigdomsbekjempelse og helhetlig innsats. De britiske tiltakene kan dermed være til inspirasjon, men mange av dem er neppe direkte overførbare til en nordisk kontekst.

20 Jf. Evert, Ewers & Brandsen 2014.

Gjennomgående har man hatt begrenset suksess med å identifisere sikre positive virkninger av helhetlige, lokale prosjekter for å bedre levekårene i marginaliserte familier. Vi vil argumentere for at selv om det er et mål at innsatsen mot barnefattigdom (eller andre sosiale problemer) skal være kunnskapsbasert, bør man ikke se seg blind på mangelen på effektevalueringer av tiltak. Ansatte i sosialtjenesten, eller andre offentlige etater, som arbeider med fattige familiær har omfattende erfaring, og man skal være

ydmyk for deres vurderinger av hvordan ulike tiltak fungerer. Det er ingen tvil om at de som har jobbet i de norske prosjektene som er omtalt her mener at de ser gode resultater – at familiene de har jobbet med har det bedre enn de hadde før prosjektene/tiltakene ble gjennomført. Samtidig må man være åpen for at deres vurderinger vil påvirkes av at det er de selv som gjennomfører tiltaket, og det er en fare for at man kan se effekter der effekter ikke finnes.

Det er ingen tvil om at de som har jobbet i de norske prosjektene som er omtalt her mener at de ser gode resultater – at familiene de har jobbet med har det bedre enn de hadde før prosjektene/tiltakene ble gjennomført.

ELEMENTER I GODE PROSJEKTER

Det er ikke mulig å peke på et enkeltelement, eller et knippe elementer, som garanterer suksess i arbeidet med fattige barnefamilier. Til det er familienes behov for ulike, tiltakene som iverksettes for mangeartede, variasjonen mellom land for stor, og kunnskapsgrunnlaget generelt for svakt. Basert på de norske og britiske erfaringene er det likevel mulig å identifisere noen elementer som framheves som særlig viktige og som derfor er relevante i en diskusjon om utviklingen av helhetlige tiltak i Norden:²¹

TETT OPPFØLGING

De fleste evalueringssrapportene legger vekt på at det er viktig at familiene som deltar i prosjektene får tett oppfølging. Mange av prosjektene har for eksempel vært lagt opp slik at familiene har én enkelt kontaktperson å forholde seg til, enten en offentlig ansatt eller en frivillig. Denne personen har gjerne hatt ansvar for å koordinere de andre aktørene som er involvert i familién eller barnet, slik at tjenestene blir bedre samordnet.

MYNDIGGJØRING

Medvirkning og myndiggjøring er viktig, og kan blant annet oppnås ved at familiene eller individene deltar som likeverdige partnere. Man avdekker hva de ulike familiemedlemmene ønsker og trenger, hvilke ressurser de har og hvilke barrierer de møter, og retter deretter virkemidlene inn mot å frigjøre ressurser og overkomme barrierer.

KOMPETANSE OG EGNETHET

Kompetansen og egnetheten til de som jobber innenfor de helhetlige prosjektene er viktig. Dette gjelder formalkompetanse (for eksempel

sosial- og helsefaglig bakgrunn), praksiskompetanse (som kjennskap til målgruppen) og erfarringskompetanse (dvs. at de som jobber i prosjektene selv har hatt erfaring med fattigdom eller andre sosiale problemer). For øvrig er det viktig at prosjektene ikke blir for personavhengige, slik at de blir sårbare for turn-over og for at enkeltpersoner lider av utbrenthet.

LOKALE ELLER NASJONALE SATSINGER

I Norden er fattigdomsratene relativt sett lave, mange familier kommer seg ut av fattigdom etter kort tid, og målgruppen er fragmentert. Spørsmålet er da om lokale, småskalaprosjekter er de beste virkemidlene for å hjelpe de fattige familiene. Også i Norden rettes innsats i noen tilfeller mot bestemte områder (som Groruddalssatsingen i Norge og tilsvarende satsinger i de større byene i Sverige og Danmark), men balansen mellom slike lokale satsinger og bredere nasjonale tiltak kan diskuteres.

KOORDINERING OG SAMARBEID PÅ TJENESTESIDEN

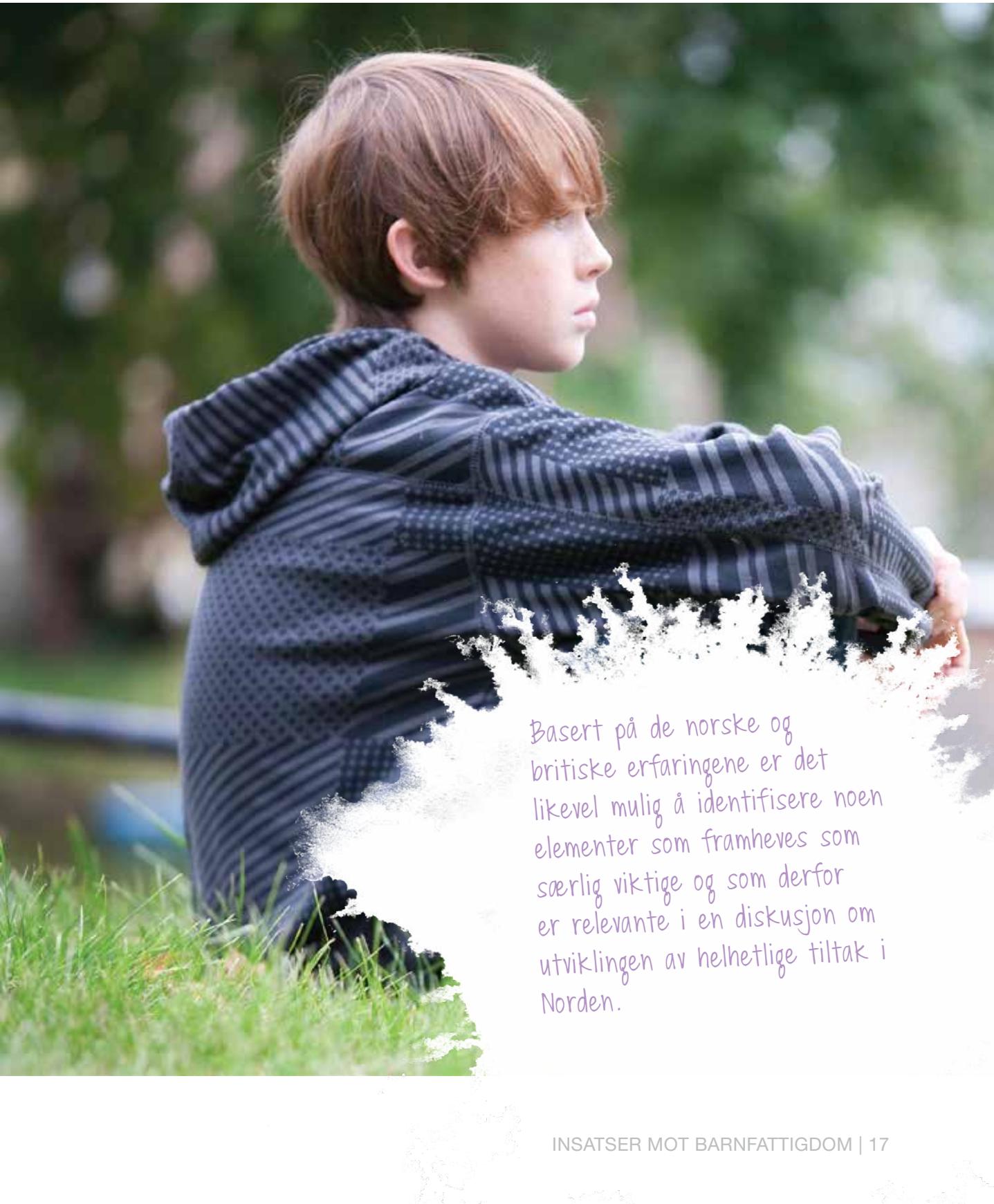
I alle prosjektene som ble diskutert i rapporten om helhetlige tiltak²² har det, uten unntak, vært utstrakt samarbeid mellom ulike etater og tjenesteutøvere. Slikt samarbeid kan sies å ligge i selve definisjonen av et helhetlig tiltak, men det er verdt å merke seg at slikt samarbeid nevnes eksplisitt som en styrke i mange av evalueringssrapportene. Spørsmålet er selvfølgelig hvilke aktører som skal involveres, og på hvilken måte.

HELHET

Det er sannsynligvis ikke mulig å peke ut enkeltstående arbeidsmetoder eller virkemidler som garanterer suksess. I en helhetlig orientering må enkelttiltak og oppfølgingsform tilpasses den enkelte familie. Om det er den koordinerte inn-

21 Elementene er hentet fra Fløtten & Grødem mfl. 2014: 90-92.

22 Fløtten & Grødem mfl. 2014.

Basert på de norske og britiske erfaringene er det likevel mulig å identifisere noen elementer som framheves som særlig viktige og som derfor er relevante i en diskusjon om utviklingen av helhetlige tiltak i Norden.

satsen, enkelttiltakene som gjennomføres, eller kombinasjonen av dette som har effekt, har vi ikke grunnlag for å si noe om.

AVSLUTNING

Hovedforklaringen på at fattigdomsandelen, både blant voksne og barn, er lavere i Norden enn i andre land, er den bredt innrettede fordelingspolitikken. Målrettede tiltak av den typen som er diskutert her, kan kun ses som suppler til store politikkområder som utdan-

ningspolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, skattepoltikk og generell velferdspolitikk. I dag jobbes det på mange fronter i Europa for å utvikle gode prosjekter, og for å spre de gode ideene videre. Etterspørselet etter innovative ideer for å få has på barnefattigdom er betydelig. Det er imidlertid ingen grunn til å tro at én type tiltak eller virkemidler vil kunne løse problemene til alle grupper fattige og hvert land, og det må fremdeles legges vekt på lokalt tilpassede løsninger.

DE UNGAS RÖSTER>>

DE UNGAS RÖSTER

Ungdomar från flera nordiska länder samlades på Biskops Arnö för att berätta om sina erfarenheter av en uppväxt under ekonomiskt knappa förhållanden. Här kan du också läsa många av deras förslag på vad samhället borde göra för att förbättra livssituationen för barnen och deras familjer.

OM SOCIALTJÄNSTEN I DE NORDISKA LÄNDERNA

” Att växa upp under stress och påfrestningar som barn påverkar hela ens utveckling. Om du får dålig mat, växer upp i en otrygg familj, blir utanför på grund av att du inte har pengar, så påverkar det din hälsa, dina möjligheter i skolan och på sikt också hur du får det som vuxen. Det är en ond cirkel.

” Socialtjänsten måste göra mer för familjer med barn. De måste se på barnens behov separat från föräldrarnas.

” Det er viktig at sosialtjenesten tenker større og mer helhetlig. Det nyttet ikke å bare se på tallene, og la de tale for seg selv – hvor mye man tjener osv. Man må se hele familien, og særlig på barna og konsekvensene for dem. Tenk på barnas rettigheter også! Retten til å vokse opp i et trygt hjem, til å ha mat, klær og delta på ting. Er det nok for et barn at familien bare får hjelp til å eksistere?

” Fattigdom påverkar oss olika beroende på i vilket nordiskt land vi bor. Jämfört med Grönland har Danmark ett väldigt bra välfärds-system, med gratis dagis, gratis skolböcker och skollunch.

” Jag flyttade hemifrån när jag var 15 år och mellan 16 och 18 får man inget ekonomiskt stöd, så när jag var 16 blev jag utsparkad från skolan. Jag visste inte var jag skulle bo. Det är så pinsamt att berätta sådant för andra.

” NAV hjelper foreldrene i en krisesituasjon slik at de skal komme seg tilbake i jobb. Det fokuseres for lite på barnas behov.

” Hur mycket pengar vill samhället använda på detta? Som det ser ut nu är det bara enkla, kortstiktiga lösningar här och nu. Det hade varit bättre både för samhället och oss om de hade tänkt långsiktigt redan från början. De som skall hjälpa barn måste planera och ha långsiktiga perspektiv. Vilket stöd behöver ett barn för att kunna klara skola, utbildning och få ett jobb? Den billiga lösningen blir alltid dyrare.

”Samhället/myndigheterna har inte tillräckligt mycket fokus på framtiden. De fokuserar för mycket på det som varit.”

” Det viktigaste är att se på hela sammanhanget, vad familjen behöver, och inte bara tal och siffror.

” Det finns en massa bra saker i det grönlandska systemet, men på vissa områden fungerar det inte lika bra. Det är svårt att ha råd till ett eget ställe att bo. Nu bor jag i andra hand, svart, i en väns lägenhet. Jag kan bli utkastad när som helst.

” Politikerna måste bli medvetna om att det finns fattigdom bland barn. Det är ett tabube-

lagt tema och ingen vill riktigt erkänna det. Men om man skall kunna bekämpa fattigdom måste man finna strategier för det och lägga planer för hur man skall lösa det.

„ Alla grundläggande saker för barn borde vara gratis. När man får hjälp och stöd i form av kläder eller annat så måste det vara av så god kvalitet att det håller.

„ Det är viktig att man får økonomisk veiledning när man behöver det, både som forelder eller som ungdom.

„ Familjer är olika, och lever under olika förutsättningar, men myndigheterna har exakta nivåer på hur mycket pengar varje familj har rätt till. Så ser inte verkligheten ut.

„ Socialtjänsten borde ha mer fokus på barnen. Många barn har svårt att tala om vad man behöver. De borde få hjälp med det.

„ Så fort man pratar om barn, pratar man om pengar och vad det kostar. Man måste ha en långsiktig plan för utsatta barn. Idag skyfflar man runt barnen mellan olika myndigheter och instanser.

„ Tjenestene må i større grad planlegge og hjelpe ut fra et lengre perspektiv. Ikke bare ta lettvinne løsninger som hjelper her og nå, men tenke fremover!

„ Barn och ungdomar har rätt till bra mat och ett hem. De ska inte behöva arbeta för mat och hyra. Då blir det svårt att fokusera på skolan och sin utveckling. Man hamnar i en ond spiral och riskerar att fastna i fattigdom och förbliffo beroende av samhällets välfärdssystem.

„ Det är inte logiskt att vi inte ska få hjälp till att klara oss i livet när vi faktiskt vill förändra vår situation och bryta en ond cirkel. Man möter så många stängda dörrar, människor som säger att de inte kan hjälpa. Det är precis som om man måste nå botten innan man kan få hjälp. Är det bättre att vi bara finner oss i situationen, ska vi tänka att det är okej att leva på bidrag resten av livet? Ska det vara framtiden?

"Barna skal ikke behøve å arbeide for penger til mat!"

OM HÅLLNINGAR

” ”Stop the bleeding of shame” - Skammen kommer från de vuxna. Myndigheter, lärare, socialarbetare – de tycker synd om det fattiga barnet. Då lär du barnet att det är ett offer. Hur hjälper du ett barn att gå vidare, inte bli ett offer? När du tycker synd om någon lär du dem att de skall skämmas. Inga sorgliga snyfthistorier! Gör det till något coolt att du klarade att resa dig ur fattigdom.

” Vi må få politikerne til å «se» at fattigdom eksisterer! De kan ikke late som noe annet, ikke forholde seg til det...

” Det är verkligen ett tabu i Norge. Vi erkänner inte att det finns fattigdom. Vi tänker att alla har samma förutsättningar, att alla kan göra det de vill och har samma möjligheter att ta sin drömutbildning och få det bästa jobbet och köpa sin drömbil. Men det är inte så för alla.

” Man må øke bevisstheten rundt det med fattigdom over alt i samfunnet. Folk må vite om at det er familier som faktisk ikke har penger til det andre tar som en selvfølge.

” ”Vi måste sluta att göra barn i denna situation till offer. Jag vill att folk skall förstå att vi har problem, inte att vi är problemet.

” ”Vi kan ikke alltid se det, men det er der!!!

” ”Inget barn skall diskrimineras på grund av pengar.

*”Hvor mye er en barndom verdt?
Er det bare pengene som teller?”*

” ”Vi måste öka medvetandet om att barn är individer med egna rättigheter. Barn borde få lära sig att de har rättigheter, att de kan vara den de vill och att det inte bestäms av deras familjeförhållanden.

” ”Vi måste se till att socialtjänsten avspeglar grundläggande hållningar och värderingar. Att det märks i praktiken. Värderingar som att de starka måste hjälpa de svaga, att det inte bara kan handla om ekonomisk tillväxt, men först och främst om människor.

” Barn passer sjeldent inn i en spesiell boks! Det passer ikke! For mye av samfunnet er bygd opp på det viset, at det er barna som skal tilpasses boksen, ikke det andre som skal tilpasses hvert enkelt barn. Det må endres på!

” Hur kan vi undvika att sätta någon i ett fack? Systemet måste anpassas till barnet, inte tvärstöt. Vi måste ha en mer individuell och flexibel hållning till varje barn och just det barnets behov. Ett slags medvetande om att varje barn är ”vårt” barn. Om vi investerar i ett barn investerar vi i ett lands framtid.

” Man må fokusere på verdier i et samfunn – hvilket samfunn ønsker man å ha? Å investere i barna er å investere i hele samfunnet. De er framtidia!

” Allt handlade om pengar. Mamma pratade hela tiden om pengar. Jag trodde därför att pengar var det viktigaste som fanns. Och när man inte har några blir det ännu svårare. När jag blev äldre och kom hem till kamrater upptäckte jag att de nästan aldrig pratade om pengar. För dom var pengar inte så viktiga. När man har pengar är det ju så.

” Sterke mennesker er de som klarer seg, men også de som hjelper de som ikke er så sterke!

” Om man har pengar idag, är man kung. Du tycker inte att du behöver hjälpa några andra.

” I dag vill ingen prata om fattigdom även om den finns. Det är som ett tabu. Få bort förnekandet så vi kan prata om det. Fattiga familjer existerar! Det är jätteviktigt att lära rikare barn om fattigdom och ekonomi.

” Et samfunn må tenke: Dette er VÅRE barn, og de er VÅRT ansvar!”

OM SKOLA OCH UTBILDNING

” Jag tror att det hade varit fint om man kunde ha skoluniformer. Något som gör att det blir mindre synligt att man inte har råd till det där alla andra har. Rätt märken och så. Det skulle göra skolan mycket mer jämlig.

” Allt i skolan borde vara gratis, mat, material och böcker.

” Vi borde lära oss mer om hur man sköter sin privata ekonomi. Hur man tar hand om sina pengar, betalar räkningar och sparar. Det borde alla lära sig i skolan, inte bara vi som kommer från familjer där man har ont om pengar.

” Jeg tenker at foreldre også trenger hjelp til å forstå hvordan man kan motivere barna til å fullføre skolen, se viktigheten av utdannelse og det å kunne stå på egne ben. Og om ikke foreldrene kan gjøre denne jobben, da må noen andre ta det ansvaret!

” Min mamma hade det svårt under min uppväxt och skämdes för att hon inte alltid hade mat med till skolan. Så när vi inte hade pengar till skolmat höll hon mig hemma för att skydda

mig från den skammen. Det gjorde att jag var hemma från skolan någon eller några dagar i slutet av varje månad. Tänk att det ska vara en så stor skam! Det fick mig att förstå att detta var något hemligt, något vi inte skulle prata om. Jag lärde mig att jag också skulle skämmas.

OM MAT OCH HÄLSA

” Det å kunne delta i ulike fritidsaktiviteter er viktig! Det kan være et fristed for mange ting, at man kan tenke på annet og bare ha det gøy sammen med venner. Det er også viktig for å kunne føle seg som en del av noe, sammen med andre som har samme interesser. Fritidsaktiviteter burde i større grad være gratis, og man bør også få hjelp til å kjøpe utstyr og klær. Jeg husker at vi kunne søke om støtte til fritidsaktiviteter, men om vi fikk støtte så dekket det likevel bare 20 % av kostnadene. Da hjelper det jo liksom ikke...

” Det är många aktiviteter man inte kan vara med på. Allt kostar pengar.

” Jeg fikk delta på fritidsaktiviteter da jeg var liten. Men jeg visste at vi egentlig ikke hadde råd, og jeg hadde så mye dårlig samvittighet for det. Da ble det ikke like gøy, for jeg tenkte så

mye på konsekvensene for familien når vi prioriterte dette i stedet for andre ting.

OM IDENTITET OCH SJÄLVKÄNSLA

” Jag förnekade för mig själv att jag levde i en sådan situation och varför gjorde jag det? Jag visste inte vart jag skulle gå för att få hjälp. Min mamma fick en massa hjälp, men det hjälpte inte mig.

” Barna bør få lære om hvor de kan få støtte og hjelp, men også om at de faktisk kan bli og klare det de vil! At fattigdommen ikke definerer dem som person. Jeg skulle ønske noen hadde sagt det til meg da jeg var liten, at ting forandrer seg, at du kan komme sterkt ut av dette på andre siden. Og at det ikke er noe å skamme seg for!

” Ikke synes synd på oss, ikke lær oss at vi er offer for våre omstendigheter. Lær oss at det finnes håp, muligheter, andre veier. Ha tro på oss, og lær oss å tro på oss selv!

” När man kommer från ett hem som inte fungerar och man inte har lite pengar så vet man inte om något annat. Man tror att det skall

vara så. När jag var 12 träffade jag min bästa väninna och hennes föräldrar var välutbildade. Hennes familj var helt annorlunda än min och jag lärde mig en massa tack vare dem. Det borde vara så att alla barn som får hjälp av socialtjänsten får information om sina rättigheter och möjligheter, att det inte måste vara så som de har lärt sig att det skall vara i sin egen familj.

”Ingen barn bør ha dårlig samvittighet for å ville være barn!”

” Det er mange kjendiser som kommer fra fattige kår, og har klart å skape seg en ny virkelighet. Det er kult og viser styrke! Hvorfor snakker vi ikke mer om hvor kult det er å være en som klarer seg?

” Det er akkurat som om man har et problem, så BLIR man problemet. Sånn er det ikke! Man er seg selv! Og så trenger man kanskje bare litt hjelp, men hvem trenger ikke det?

” Om det ikke hadde vært så tabubelagt, så hadde det nok vært mye lettere å be om, og ta i mot, hjelp.

OM LITE AV VARJE...

” Det finns så många organisationer som jobbar för barns rättigheter. De borde samarbeta mer. Nu är det mer som om de konkurrerar med varandra.

” Alla barn måste ha samma möjligheter. Det bör inte vara pengar som styr förutsättningarna. Varje år före jul jobbade min mamma nästan dygnet runt. Då kunde hon få extra jobb. Då såg jag henne knappt. Hon ville att jag skulle få en fin jul, men jag var mycket ensam och utan henne.

” Kanske man skulle kunna göra ett slags nationellt ”SOS Barnbyar”. Alla som ville skulle kunna ”adoptera” eller sponsra ett barn som behöver ekonomiskt stöd. Och så skulle myndigheterna kunna matcha med lika mycket. Om till exempel någon gav två procent av sin lön så skulle man få lika mycket från staten.

DE UNGAS RÖSTER

En del av rapporten består av nio kortfilmer med ungdomar från samlingen på Biskops Arnö. Detta kapitels citat är nedtecknade vid samma tillfälle. Filmerna har producerats av Unga Berättar, en verksamhet inom Stockholm stads Kulturskola.

Tre av filmerna är offentliga och finns på Nordens Välfärdscenters Youtubekanal, youtube.com/nordicwelfare1. De övriga får bara visas i specifika sammanhang som har med temat att göra. Du kan få filmerna från NORDBUK eller Nordens Välfärdscenter.

MAYA, ISLAND

Det finns så många organisationer som jobbar för barns rättigheter. De borde samarbeta mer. Nu är det mer som om de konkurrerar med varandra.

Alla barn måste ha samma möjligheter. Det bör inte vara pengar som styr förutsättningarna.

Varje år före jul jobbade min mamma nästan dygnet runt. Då kunde hon få extra jobb. Då såg jag henne knappt. Hon ville att jag skulle få en fin jul, men jag var mycket ensam och utan henne.

Kanske man skulle kunna göra ett slags nationellt ”SOS Barnbyar”. Alla som ville skulle kunna ”adoptera” eller sponsra ett barn som behöver ekonomiskt stöd. Och så skulle myndigheterna kunna matcha med lika mycket. Om till exempel någon gav två procent av sin lön så skulle man få lika mycket från staten.

Fattigdom är inte det värsta. Det är märklappen de sätter på oss.

CHARLOTTE, ISLAND

Som barn tyckte de synd om mig.

Som tonåring hade de inget hopp om mig.

Som vuxen förväntade de sig ett offer.

Du skulle ha sett deras miner när jag visade dem att jag är en vinnare!

Att växa upp under omständigheter där du saknar mycket är inte det värsta. Du anpassar dig och lär dig att göra det bästa av saker och ting. Jag önskar att någon hade sagt det till mig när jag var yngre. Att växa upp betydde en ständig rädska för att andra skulle få veta. En barndom baserat på att låtsas.

Jag var inte god nog för dem som jag var.

Inget barn kommer till denna världen och känner sig ovärdig eller fyllt av skam. De känslorna lär du dig när de gör dig till ett offer.

Jag behövde inte medömkan. Jag behövde stöd.

Fattigdom är inte det värsta. Det är märklappen de sätter på oss.

PANINNGUAQ, GRÖNLAND

Jag heter Paninnguaq och jag är 25 år. Jag har två yngre systrar och kommer från Grönland. Jag skall berätta för dig om vad jag har sett och upplevt.

Min barndom var fylld av skam, ångest, rädsela och oro. Vissa dagar visste jag inte om vi hade mat eller om pappa hade spelat bort alla pengar. Om mina systrar och jag skulle kunna känna oss trygga eller om mamma och pappa skulle ut och dricka. Jag upplevde till och med att vara hemlös, något som inget barn skulle behöva uppleva.

Ofta hade jag inga riktiga kläder. Jag minns att jag var missunnsam på barn som hade varma vinterkläder. Var inte jag lika mycket värd som de? Hade inte jag lika mycket rätt att vara barn?

Förstår du hur svårt det är att vara barn och inte ha möjlighet att få det du behöver för att ha en god barndom. Varför ser du inte verkligheten? Vi har fattiga barn i vårt land, själsligen fattiga och uppfostrade med fattigdomens värderingar, utan kärlek, kläder eller saker. Fattigdom har många uttryck och vi måste sluta att förneka det.

Alla barn har rätt att känna sig uppskattade, att ha ett hem, att växa upp i trygghet. Alla barn har rätt att vara barn. Så jag ber dig att hjälpa till att skapa förändring. Lyssna på oss och gör något! Vi är så många som vill bli hördta. Våra barn är vår framtid. Låt oss ta god hand om dem.

DAVID, GRÖNLAND

De säger att framtiden är ett löfte.

Jag tycker att framtiden är skrämmande.

Jag undrar ofta om jag kommer att klara mig.

De säger att kunskap kommer att ge mig frihet, men vad är kunskap utan hjärta?

De säger att livet blir det du gör det till.

Jag ser bara människor roffa åt sig.

Hur skall jag klara mig när min framtid är bruten av brutna löften?

Hur kan jag leva och lära när läroplanen begränsar mitt personliga uttryck?

Varför skulle jag klara mig när min röst tystas av oväsendet från övertygelsen om att utveckling är viktigare än människor?

Varför skulle jag klara mig?

Nej.

Vi kan klara det tillsammans!

SIMON, NORGE

Var jeg egoistisk?

Da jeg var liten kunne det å spørre om nye sko eller en regnjakke være vanskelig, fordi jeg så at mamma hadde lite med penger. Så jeg følte meg veldig egoistisk om jeg spurte om det, selv om jeg trengte det. Det var som om man ba om noe som var så vanskelig. Og man følte seg slem og kravstør for at man trengte det. Hver gang var det vanskelig fordi jeg så det var så vanskelig for mamma. Jeg følte meg veldig egoistisk i forhold til andre barn som ba om en playstation, og de følte seg ikke egoistiske. Men jeg levde i en situasjon som gjorde det vanskeligere for meg enn andre jeg kjente. I dag ser jeg at det ikke var å be om for mye. Fordi jeg trengte det.

SIGNE, DANMARK

Jeg bodde i fosterhjem fra jeg var 4 til jeg var 12 år. I løpet av de årene fikk ikke mine foreldre barnetrygd, og det fant jeg ut av på den harde måten.

En gang da jeg var et lite barn var min mor og jeg i en leketøysbutikk, hvor min mor ga meg en liten, men fin gave. Da vi sto i kø i kassen, så jeg en jente der som fikk en kjempestor leke om jeg også ønsket meg. Jeg sa til min mor at jeg synes jenta var heldig. Da vi kom hjem, begynte min mor å gråte fordi hun ikke kunne gi meg det jeg ønsket meg mest. Jeg prøvde å trøste henne og si at jeg var glad for det jeg hadde fått og vise henne hvor gøy jeg hadde det med mitt nye leketøy. Det var den dagen alle andre fikk barnetrygden utbetalt. Jeg satt tilbake med skyldfølelse for at min mor hadde brukt pengene sine på meg, samtidig ble jeg lei meg fordi jeg kunne se hvor lei seg min mor ble. Ingen barn fortjener å se sine foreldre gråte på grunn av mangel på penger.

Som fosterbarn har jeg aldri manglet noe. Kommunen har gitt meg alt jeg har hatt bruk for. Min matpakke, skolesekk og sykkel, alt kom fra kommunen. Det var selvfølgelig fint å aldri mangle noe, men det var aldri gøy når klassekameratene spurte hvem jeg hadde fått min flotte sykkel av. Alt fikk mere verdi når det kom fra ens egne foreldre. Jeg følte meg som en økonomisk brikke i kommunens spill. Tenk om ditt barns ønsker ble oppfylt av kommunen.

Hur skall jag klara mig när min framtid är bruten av brutha löften?

HANNA, DANMARK

Jeg var fattig og jeg ble mobbet for det. Likevel har jeg klart meg! Jeg har aldri strebet etter å være lik alle andre. Jeg er min egen!

Til tider har det gjort at jeg var og er mye alene. Ville noen oppdage det om jeg en dag ikke var her mere? Det tenker jeg på noen ganger. Men tross av disse mørke tanker er jeg klar for verden.

Jeg er fattig, SO BE IT! Jeg velger at jeg ikke vil mangle noe. Ikke materialistisk, der vil jeg aldri kunne følge med. Men mentalt! Jeg tenker at det må være stressende og mentalt hardt å være rik, hele tiden å skulle være med på det siste, nye. Jeg er fattig, men jeg har hatt tid til meg selv, jeg har lært verdien av å være menneske, å være til! Tramp på meg, slå meg, ta fra meg, men du knekker meg aldri! Jeg er fri!!!

Barnevernet betalte også for at jeg kunne gå på fotball, sånn sett var jeg heldig. I ferier og helger arrangerte fritidsklubben turer. Hvis turene kostet noe, søkte pappa barnevernet igjen. Fikk vi støtte, nølte jeg aldri med å bli med.

Å ha lite penger da betyddet at jeg ikke kunne bli med venner til byen, og kjøpe all mulig dill dall som de andre jentene gjorde. I blant fikk jeg en 20-kroning for å kjøpe godteri, en is eller sjokolade.

Jeg var ganske liten på den tiden, men jeg husker det var vanskelig å ikke få være med på alt.

MALIN, NORGE

FORTIDEN PÅVIRKER NÅTIDEN

Å leve i fattigdom som barn, gjør noe med deg. Jeg er 18 år. Det høres kanskje ikke så mye ut, men for de som har opplevd mye føles det som en evighet.

FALLER UTENFOR

Pappa hadde aldri mye penger, og hadde ikke råd til kjøpe klær til meg regelmessig. Vennene mine fikk alltid noe nytt - og skrøt av det. Pappa pleide å söke barnevernet om penger til klær, men det var ikke nok til det jeg aller helst ønsket meg. Jeg ble ikke mobbet fordi jeg ikke hadde merkeklaer, men hadde selvfølgelig lyst på det samme som alle andre hadde.

FORNUFTIG TENÅRING

Ettersom årene har gått har jeg fått mer forståelse for hva penger er, og er flink til å bruke pengene mine fornuftig. Jeg får stipend og lån, så det er jo noe å leve av. Pappa lever fortsatt på NAV og får ikke barnetrygd lenger, så jeg bidrar litt. Jeg kan kjøpe mine egne ting uten at han trenger å bekymre seg så mye.

Det hender jeg hjelper til ved å kjøpe inn mat og ting vi trenger hjemme. Jeg sliter ikke med penger selv om jeg bruker en god del på ting jeg trenger og ønsker meg. Jeg prøver å legge av noe, og søker jobber for harde livet.

Sånn er det å være 18 år, etter å ha vært et barn som fort lærte hva penger er.

RUBEN, NORGE

Jeg husker tiden som liten,
Mamma var ufør og ofte sliten

Jeg husker tiden som stor,
Vi hadde ikke alltid mat på bord.

Jeg husker det godt, i samfunnet dømt.
Av de som skulle hjelpe, i et hav av andre ble vi
oversvømt.

Jeg husker dager jeg ble mett

Jeg husker flere som sulten.

Det var ikke alltid vi hadde brød,
Så kanskje ting var lettere om jeg var død.

Ingen barn skal tenke slik
Så hva er forskjellen på fattig og rik?

Sulten er det motsatte av mett
Vansklig er det motsatte av lett
Usynlig er det motsatte av å bli sett
Et samfunnsskille som ikke er rett.

Hva om dette var deg?

Hva om jeg var din sønn?

Hva ville du gjort?

Jeg var, jeg er, vil jeg alltid forbli fattig?

Tramp på meg, så meg, ta fra
meg, men du knekker meg aldri!
Jeg er fri!!!

MANUMINA, GRÖNLAND

Överallt i världen ser vi fattiga människor. Många tror att fattigdom är något att skämmas över. De vet inte hur den som är fattig lever där hemma. Kanske de inte har allt, men de behöver inte sakna kärlek från föräldrarna.

Barnet med de finaste kläderna har inte nödvändigtvis fått omsorg från sina föräldrar.

Fattigdom är inte bara att inte ha pengar. Den kan ta sig många uttryck och former.

Jag hade många syskon och fick inte alltid allt jag ville ha. Jag är äldst och måste passa min syskon när mina föräldrar drack. När det hände kände jag mig fattig och nu är det pinsamt att prata om det.

Ingen borde skämmas över att vara fattig, det är inget att skämmas för. Många människor är fattiga, det finns överallt ibland oss, i olika former, inte bara på Grönland, men överallt i världen.

REFERENSER

Evers, A., Ewert, B. & T. Brandsen (red.) (2014). *Social innovations for Social Cohesion. Transnational patterns and approaches from 20 European cities.* Liege: EMES

Fløtten, T. & A.S. Grødem med K. Forssen, T. Salonen, L. Mosesdottir, P.J. Pedersen & S. Crossley (2014). *Helhetlige tiltak mot barnefattigdom. En kunnskapsoppsummering.* Oslo: Fafo, rapport nr. 2014:18

Gustavsen, K., H. Dalen, S. M. Haug & S. Kruuse-Meyer (2012b). *Hortensia. I partnerskap for fattigdomsbekjempelse.* TF-rapport nr. 299. Telemarksforskning

Gustavsen, K., R. Van Der Meij, H. J. Nilsen & H. Braathen (2012a). *SIMBA – sammen i innsatsen mot barnefattigdom i Drammen kommune.* TF-rapport nr. 302. Telemarksforskning

Hansen, I. L. S., H. Bogen, T. Fløtten, A. W. Pedersen & J. Sørvoll (2008). *Det er jo ingen som sulter her, men... Kommunale strategier i arbeidet med å forebygge og bekjempe fattigdom.* Fafo-rapport 2008:18. Oslo: Fafo

Kangas, O. & A. Saloniemi (2013). *Historical making, present and future challenges for the Nordic welfare state model in Finland.* Nordmod2030. Subreport no. 6. Fafo-report 2013: 40. Oslo: Fafo

Mehlbye, J. (red.) (2009). *Socialt utsatte børn i dagtilbud – indsats og effekt. Sammenfattende rapport.* AKF, DPU, NIRAS Konsulenterne og UdviklingsForum

Nadim, M. og T. Salonen (2009), ”Barnefattigdom i et nordisk perspektiv.” I: Fløtten, T. (red.): *Barnefattigdom.* Oslo: Gyldendal Akademiske

NAV Kristiansund (2011), *Bekjempelse av barnefattigdom i Kristiansund kommune. Sluttrapport fra prosjektgruppen,* 11. november 2011. Kristiansund: NAV, Barnefattigdomsprosjektet

NOU 2009: 10. *Fordelingsutvalget*

Østlyng, L. F. (2011). *Sluttrapport «71 familier» – aktiv fattigdomsbekjempelse i Heimdal bydel.* Trondheim: Trondheim kommune, Helse- og velferdskontor Heimdal

NORDENS VÄLFÄRDSCENTER

– EN INSTITUTION UNDER NORDISKA MINISTERÅDET

Vi främjar och stärker den nordiska välfärdsmodellen.

Kunskap

Vi samlar erfarenheter från de nordiska länderna inom det välfärdspolitiska området.

Vidareföring

Vi sprider kunskap via våra aktiviteter och nätverk.

Dialog

Vi skapar dialog mellan politiker, forskare och praktiker.

Vi arbetar med

Välfärdspolitik

Funktionshindersfrågor

Arbetsinkludering

Alkohol- och drogfrågor

Välfärdsteknologi

norden

Nordens Välfärdscenter